

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni starostlivosti o žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia na gymnáziách a v stredných odborných školách v školskom roku 2009/2010 v SR

V rámci tematických inšpekcií sa úloha realizovala zadaním dotazníkov riaditeľom stredných škôl. Z dotazníkov získané prvotné informácie boli podporené a doplnené rozhovormi s vedením škôl a s ďalšími pedagogickými zamestnancami. Inšpekcie sa vykonali na **59** školách (30 gymnázií a 29 stredných odborných škôl), čo predstavuje z celkového počtu **743** stredných škôl (250 gymnázií a 493 stredných odborných škôl) **7,9 %**. Z nich bolo **8** súkromných a **10** cirkevných, s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským bolo **5** škôl, **3** s vyučovacím jazykom maďarským.

Kontrolované školy v čase inšpekcií navštevovalo **23 416** žiakov, z toho **112** zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP), čo tvorí z celkového sledovaného počtu žiakov **0,5 %** (tabuľka č. 1). Najviac žiakov evidovali v Banskobystrickom (72) a v Nitrianskom kraji (38), nízky počet v Bratislavskom (2), v ostatných krajoch žiakov zo SZP nevedli.

Tabuľka č. 1 *Aktuálne počty žiakov zo SZP v kontrolovaných školách*

Kraj	Gymnázia				SOŠ			
	počet				počet			
	školy	žiaci	školy so žiakmi zo SZP	žiaci zo SZP	školy	žiaci	školy so žiakmi zo SZP	žiaci zo SZP
Bratislavský	6	2 839	1	1	5	2 086	1	1
Trnavský	-	-	-	-	4	1 896	-	-
Trenčiansky	2	1 065	-	-	2	814	-	-
Nitriansky	10	4 157	2	17	4	1 446	2	21
Žilinský	4	2 672	-	-	3	1 328	-	-
Banskobystrický	4	720	2	33	4	909	2	39
Prešovský	3	808	-	-	2	1 258	-	-
Košický	1	44	-	-	5	1 374	-	-
Spolu za SR	30	12 305	5	51	29	11 111	5	61

Školská dochádzka viacerých žiakov zo SZP bola bezproblémová a riaditelia škôl v zadaných dotazníkoch uviedli, že opatrenia na jej zlepšenie prijímať nemuseli. Neodôvodnená neprítomnosť na vyučovaní v strednej odbornej škole (SOŠ) i na gymnáziu (G) bola riešená predovšetkým individuálnymi pohovormi so žiakmi a ich zákonnými zástupcami, osobnými návštevami priamo v rodinách, rôznymi motivačnými opatreniami na posilnenie pravidelnej dochádzky do školy (napr. odmena vo forme výletu), poskytnutím ubytovania v školskom internáte a získaním sponzorstva na pokrytie nákladov s ním spojených alebo znížením výšky nákladov za ubytovanie, ale i udelením výchovných opatrení (napomenutia/pokarhanie), znížením známok zo správania. Rovnako bola sústavná pozornosť venovaná aj značne vysokej ospravednenej absencii, keď žiaci zameškávali vyučovanie pre často sa opakujúce lekárske vyšetrenia alebo z rodinných dôvodov s plným vedomím zákonných zástupcov. Mimoriadne vysokú pozornosť na zabezpečenie pravidelnej dochádzky na vyučovanie, opatreniam na prevenciu záškoláctva a následne jeho riešeniam venovali najmä v súkromnom gymnáziu (súkromnom G) v Banskobystrickom kraji, ktoré navštevovalo vysoké percento žiakov zo SZP.

Počet neospravedlnených hodín žiakov kontrolovaných subjektov bol celkom 67 626, čo predstavuje na 1 žiaka priemerne 2,8 hodín, pričom počet neospravedlnených hodín na 1 žiaka zo SZP predstavoval priemerne 2,5 hodín neospravedlenej absencie (tabuľka č. 2).

Tabuľka č. 2 *Porovnanie počtu zameškaných hodín všetkých žiakov a žiakov zo SZP v kontrolovaných G a SOŠ*

G	zameškaný počet hodín			
	celkom	priemer na žiaka	z toho neospr.	priemer na žiaka
počet žiakov - 12 254 (okrem SZP)	711 189	58,1	2 091	0,2
počet žiakov zo SZP - 51	4 425	86,8	116	2,3
SOŠ				
počet žiakov -11 050 (okrem SZP)	895 122	81,0	62 890	5,7
počet žiakov zo SZP - 61	3 787	62,1	161	2,6

Z 10 stredných škôl, ktoré registrovali žiakov zo SZP, iba v 4 subjektoch sa vyskytla neospravedlnená absencia týchto žiakov – v Banskobystrickom kraji v 1 SOŠ a na 2 G, v Nitrianskom kraji v 1 SOŠ. Vysoká neospravedlnená absencia prináležala najmä 1 žiakovi súkromného G (Banskobystrický kraj), ktorý bol preradený späť do základnej školy.

Prevažne dobré až veľmi dobré **vzdelávacie výsledky** dosiahli žiaci zo SZP na G, slabšie vykázali v SOŠ, kde nepospelo 5 žiakov zo SZP. Riaditelia v dotazníkoch uviedli, že na zlepšenie prospechu bolo realizované doučovanie, boli poskytnuté učebné pomôcky k domácej príprave, ponúknutá možnosť ubytovania v školskom internáte s dobre vytvorenými podmienkami na prípravu na vyučovanie. V školách vytvorili systém vzájomnej pomoci žiakov v triedach, najlepších prezentovali na webovej stránke školy, pri nezvládnutí učiva umožnili prestup zo študijného odboru do učebného. Osvedčilo sa i pozastavenie vyplácania štipendia, prínosom bol aj adaptačno-edukačný tábor organizovaný v súkromnom G v Banskobystrickom kraji. Zabezpečenie individuálnych podmienok výchovy a vzdelávania sa uskutočňovalo na základe potrieb žiakov, požiadaviek ich zákonných zástupcov i podľa personálnych a finančných možností školy. Úpravu organizácie výchovy a vzdelávania realizovala 1 SOŠ a 1 úpravu prostredia, 2 SOŠ a 1 G využívali špecifické metódy a formy výchovy a vzdelávania, pomáhal aj servis odborníkov. V 2 G bol žiakom k dispozícii špeciálny pedagóg, vo všetkých školách výchovný poradca, v 2 SOŠ školský psychológ. V súkromnom G v Banskobystrickom kraji na dosiahnutie lepších výsledkov využívali aj pomoc asistentov učiteľa a školského liečebného pedagóga. **Správanie** žiakov zo SZP bolo bez väčších nedostatkov na G. Opatrenia na posilnenie disciplíny sa týkali žiakov SOŠ, pričom k najčastejším dôvodom patrili neospravedlnená absencia, nevhodné správanie voči spolužiakom i pedagogickým zamestnancom, fajčenie v priestoroch školy. V rovnakej miere ako napomenutia/pokarhanie, znížené známky zo správania boli využívané pochvaly udelené najmä za študijné výsledky, vzornú dochádzku, reprezentáciu školy, ale i ocenenia, ktoré získali 2 žiaci SOŠ za vynikajúci prospech a aktivity mimo vyučovania (tabuľka č. 3).

Tabuľka č. 3 *Hodnotenie správania a výchovné opatrenia*

stupeň hodnotenia	počet žiakov	
	G	SOŠ
stupeň 2	-	4
stupeň 3	-	-
stupeň 4	-	-
opatrenia vo výchove		
pochvaly udelené triednym učiteľom/MOV	18	10
pochvaly udelené riaditeľom školy	-	2
napomenutie/pokarhanie od triedneho uč./MOV	1	29
pokarhanie od riaditeľa školy	-	3

podmienečné vylúčenie	-	-
vylúčenie	-	-

V sledovaných školách boli vytvorené dostatočné podmienky pre realizáciu rozmanitých **mimoškolských aktivít a projektov**. Značný záujem o ne prejavovali žiaci zo SZP navštevujúci G. Zúčastňovali sa podujatí organizovaných školou, angažovali sa v aktivitách mimovládnych organizácií a občianskych združení, v spolupráci s rómskymi organizáciami sa zapájali do celoslovenských a medzinárodných projektov. V predmetových olympiádach, vedomostných a športových súťažiach dosiahli úspechy na úrovni školských a okresných súťaží, v I SG aj na krajskej a medzinárodnej úrovni. V SOŠ bol záujem žiakov zo SZP o mimoškolské aktivity značne nižší. Časť z nich bola zapojená do projektu zameraného na pomoc telesne a zdravotne postihnutým ľuďom, niektorí sa zúčastňovali záujmového vzdelávania, pracovali v krúžkoch. Odbornú stáž v zahraničí absolvovali 3 žiaci, 1 žiak získal umiestnenie v okresnom kole jazykovej olympiády.

Podľa vyjadrení riaditeľov škôl komunikáciu a aktívnu **spoluprácu** so zákonnými zástupcami všetkých žiakov, nielen zo SZP, zabezpečovali aj prostredníctvom rôznych školských aktivít. Organizovali pre nich spoločné športové podujatia, pozývali na slávnostné akadémie, na dni otvorených dverí, zapájali ich do vedenia krúžkov, skrášľovania životného prostredia. Spolupráca so zákonnými zástupcami žiakov zo SZP fungovala však skôr na báze individuálnych stretnutí a pohovorov rodičov s triednym učiteľom, s výchovným poradcom, so školským psychológom. V I súkromnom G (Banskobystrický kraj) hodnotili riaditelia spoluprácu školy a rodiny ako problematickú a v I SOŠ (Nitriansky kraj) ako nedostatočnú. Pre nedostatočnú vzájomnú komunikáciu škola často nepoznala alebo málo poznala skutočné sociálne a rodinné pomery svojich žiakov.

Záver

Zo sledovaných 59 škôl (30 G a 29 SOŠ) žiaci zo SZP boli evidovaní iba v 10 školách (5 G a 5 SOŠ). V Banskobystrickom kraji kontrolované subjekty navštevovalo z celkového počtu žiakov 4,6 % žiakov zo SZP, v Nitrianskom 0,7 % a v Bratislavskom kraji 0,1 %. Venovaná im bola náležitá pozornosť zameraná najmä na systematickú kontrolu školskej dochádzky a výchovno-vzdelávacích výsledkov. Vzniknuté ťažkosti súvisiace s prospechom, s dochádzkou alebo so správaním boli riešené prostredníctvom triednych učiteľov, výchovných poradcov, niekde i školských psychológov, v I súkromnom G aj s pomocou asistentov učiteľa a školského liečebného pedagóga. Prevencia problémových javov nebola vždy účinne realizovaná. V prípade zistených nedostatkov boli prijímané prevažne primerané opatrenia na ich odstránenie, pričom v školách kontaktovali i odborníkov z centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, sociálnych pracovníkov, kurátora. Prospech žiakov zo SZP študujúcich na G bol prevažne dobrý až veľmi dobrý. Podstatne slabšie výsledky, zavinené najmä ľahostajným prístupom k plneniu si povinností a nedostatočnou prípravou na vyučovanie, vykazovali žiaci v SOŠ. I napriek tomu, že 8,2 % z nich nepospelo (z celkového počtu 61 žiakov zo SZP v SOŠ), ich študijné výsledky boli porovnateľné s výsledkami ostatných žiakov. Pravidelnú a sústavnú dochádzku do školy považovali riaditelia za prvoradú pre získanie stredoškolského vzdelania, preto na riešenie nielen bezdôvodnej neprítomnosti, ale i značne vysokej ospravedlnenej absencie, ktorá sa vyskytla najmä na G, prijímali opatrenia. Rovnako na posilnenie disciplíny predovšetkým v SOŠ ukladali rôzne výchovné opatrenia, vrátane znížených známok zo správania. V rovnakej miere však oceňovali úspechy a pozitívne motivovali pochvalou. Celkom bolo 112 žiakov zo SZP udelených 30 pochváln (18 na G a 12 v SOŠ), 2 ocenenia (v SOŠ) a 33 napomenutí/pokarhaní (1 na G a 32 v SOŠ). Hodnotovú orientáciu žiakov sa v školách snažili upevňovať aj ich zapájaním do rôznych mimoškolských aktivít spoločne s ostatnými žiakmi, v čom boli úspešnejší na G. Vo viacerých subjektoch hodnotili riaditelia záujem zákonných zástupcov žiakov zo SZP o spoluprácu pozitívne. V niektorých sa im nepodarilo

získať ich pozornosť, akákoľvek komunikácia, ktorá pri riešení problémov školskej dochádzky či výchovno-vzdelávacích výsledkov mohla byť pomocou a prínosom, absentovala.

Z dotazníkov, v ktorých uvádzali riaditelia škôl aj vlastné skúsenosti týkajúce sa žiakov zo SZP, vyplynulo, že mnohým malé sebavedomie, pesimistický pohľad do budúcnosti práve z titulu prostredia bránil prejavíť svoje schopnosti. Iných, naopak, charakterizovalo nedostatočné sebaovládanie či značná ľahostajnosť. Zvyčajne boli žiaci zo SZP skromní, v kolektíve akceptovaní. V niektorých školách bolo potrebné premyslenou osvetou prekonávať prejavy skrytého rasizmu a diskriminácie voči nim, venovať zvýšenú pozornosť ich nenásilnému začleňovaniu do žiackych kolektívov.

Zistenia týkajúce sa dochádzky do školy, výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP na G a v SOŠ, vzájomnej komunikácie a spolupráce školy so zákonnými zástupcami týchto žiakov sa podstatne neodlišovali od zistení z predchádzajúcich školských rokov.